

Лісопромисловий комплекс як складова внутрішнього ринку України

У статті розкрито сутність та значення лісопромислового комплексу України. Систематизовано та узагальнено науково-методичні підходи визначення лісопромислового комплексу. Визначено роль лісопромислового комплексу у внутрішньому ринку України. Досліджено міжгалузеві зв'язки лісопромислового комплексу.

Ключові слова: внутрішній ринок, деревообробна галузь, лісогосподарська галузь, лісопромисловий комплекс, меблеве виробництво, целюлозно-паперова галузь.

Постановка проблеми. Першочерговим завданням державної економічної політики на сучасному етапі економічних перетворень є створення передумов для стійкого економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Одним із найголовніших чинників не тільки подальшого розвитку і взагалі існування економіки, а й соціального розвитку нашої держави в цілому є розвиток внутрішнього ринку України.

За даними Глобального звіту Всесвітнього економічного форуму у 2010 році, Україна за розміром внутрішнього ринку посіла 30-те місце серед країн світу і лише 109-те за ефективністю його використання [1].

Тому важливим завданням сучасного стану розвитку національної економіки є відродження внутрішнього ринку, яке можливе за умови злагодженої роботи в усіх основних комплексах промисловості, одним з яких є лісопромисловий комплекс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що важливий внесок у розвиток зазначеної проблеми зробили такі вчені, як С. І. Дорогунцов, А. В. Івануса, І. М. Лицур, В. І. Пила, О. І. Шаблій та ін. Проте на сьогодні ще дуже мало розглянуто і досліджено лісопромисловий комплекс як одну з важливих складових внутрішнього ринку.

Метою статті є визначення ролі лісопромислового комплексу у розвитку внутрішнього ринку України.

Результати дослідження. Основою функціонування економіки в ринкових умовах є розвинутий внутрішній ринок. Формування внутрішнього ринку відбувається на основі ринків певних галузей, поєднання яких створює форму комплексу.

Комплекс – це територіальні частини та економічна доцільність певних, властивих для того чи іншого етапу розвитку пропорцій між виробничими й територіальними частинами, а також наявність взаємозв'язаних виробничих елементів галузей [2].

У сучасному розвитку національної економіки України існують такі галузеві комплекси: агропромисловий, будівельний, лісопромисловий, легкої промисловості, машинобудівний, металургійний, паливно-енергетичний, хіміко-індустріальний.

Серед зазначених комплексів особливе місце посідає лісопромисловий комплекс (ЛПК).

За даними Державного комітету статистики, частка лісопромислового комплексу у ВВП України за 2009 рік склала 4,9% [3].

Лісопромисловий комплекс є виробничо-економічним комплексом, поєднання якого створюється тим, що різні його субгалузі та виробництва мають справу з однією основною сировиною – деревиною – і часто виробляють хоч і різну, проте взаємозамінну продукцію. ЛПК є унікальний тим, що його виробничо-економічна

Попадинець Назарій Миколайович, аспірант, інженер відділу регіональної економічної політики Інституту регіональних досліджень НАН України м. Львів.

система обумовлена функціонуванням технологічного ланцюга: лісовирощування – лісозаготівля – переробка – випуск кінцевої продукції, центральним елементом якого є сировина деревного походження. У своїй роботі ЛПК тісно пов'язаний з іншими народногосподарськими комплексами (рис. 1).

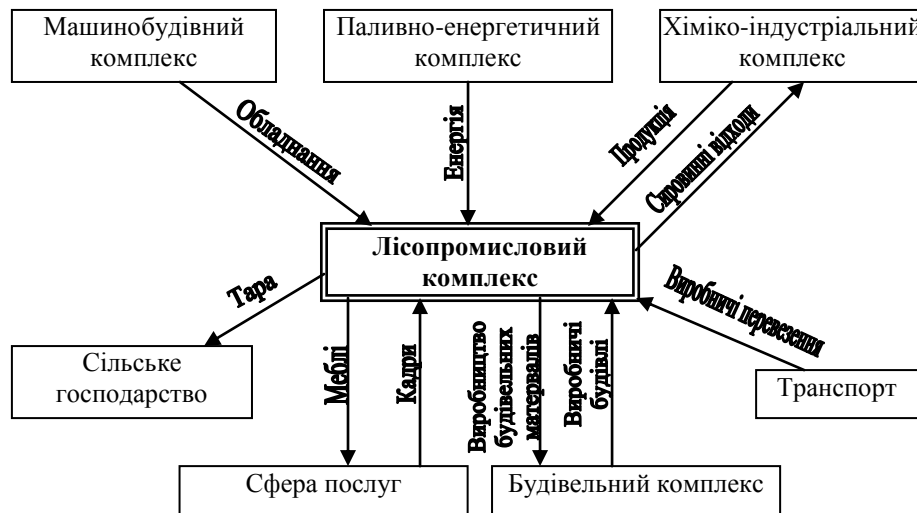

Рис. 1. Міжгалузеві зв'язки лісопромислового комплексу

Основний продукт лісу – деревина, яка використовується переважно для виготовлення засобів виробництва, зокрема предметів праці та предметів споживання. Продукція ЛПК використовується в машинобудуванні, легкій промисловості, на транспорті, у зв'язку, в будівництві. Водночас ЛПК отримує від інших галузей лаки, фарби, соду, натрій, відбілювальні хімікати (виготовлення паперу), автомашини, трактори, верстати (заготівля та обробка деревини) [4].

Проте для більшого розуміння значення ЛПК у національній економіці загалом та внутрішнього ринку зокрема насамперед потрібно звернутися до особливостей розвитку самого ЛПК.

Термін “ЛПК” набув свого основного значення в кінці 50-х років XX століття, коли в заліснених районах УРСР розпочалося будівництво підприємств для переробки усїєї добувної деревини країни.

Так, О. І. Шаблій зазначає: “ЛПК – це економічно доцільна виробничо-територіальна єдність лісових галузей (від вирощування і експлуатації лісу до переробки деревини), яка розвивається в плановому порядку внаслідок територіального поділу праці, дії закономірності комплексності, сприятливої комбінації природних, економічних та історичних передумов” [2]. Т. С. Лобовіков вважає, що ЛПК являє собою “єдину, економічно-обґрунтовану систему підприємств, що формується з метою комплексного освоєння, використання і відтворення лісових ресурсів певного району на засадах комбінування виробництв, спеціалізації і кооперування в оптимальній структурі, пропорційності, об'ємах і розташуванні виробництв” [5]. Ю. Ю. Туниця та А. П. Петров розглядають ЛПК як групу лісозаготівельних та лісопереробних підприємств, що виготовляють певну продукцію і забезпечують комплексне використання деревини [6].

Усі наведені визначення не містять екологічної компоненти ЛПК, тому А. В. Івануса у своїй роботі визначив, що ЛПК можна цілком об'єктивно інтерпретувати не просто як

економічну (виробничу) систему але перш за все як еколого-економічну систему, яка на певній конкретній території під дією притаманних лише їй специфічних факторів та умов досягає того чи іншого рівня розвитку і має певний потенціал [7].

Дещо по-іншому трактує значення ЛПК В. І. Пила. Він розуміє ЛПК як “виробничо-економічну єдність лісових і обслуговуючих галузей, які забезпечують вирощування, експлуатацію лісу і комплексну переробку деревини, також він відносить сюди виробництво усіх видів обладнання для ЛПК, виробництво фарб, лаків, барвників, добрив тощо” [8]. Тобто включає групу галузей, які безпосередньо не пов’язані із добуванням чи переробкою деревної сировини. Ця думка є досить обґрунтована, оскільки лісопромисловий комплекс включає в себе такі галузі, як: лісозаготівельну, деревообробну, целюлозно-паперову та лісохімічну, які у виробничому процесі перетинаються з іншими галузями народного господарства. Враховуючи сказане, можна побудувати таку структурну схему ЛПК (рис. 2).

З наведеного рисунка можемо побачити процес переходу виготовлення продукції від однієї галузі до іншої.

Лісогосподарська галузь вивчає, веде облік і збереження лісів, посилює їх корисні природні властивості, забезпечує розширене відтворення та поліпшення їхньої якості, підвищення продуктивності, сприяє раціональному використанню земельного лісового фонду, а також безпосередньому і невиснажливому користуванню лісом для забезпечення потреб у деревині та іншій лісовій продукції.

Лісозаготівельна галузь проводить лісосічні роботи (забезпечує заготівлю круглих лісоматеріалів), вивозить і сплаває деревину та здійснює її первинну обробку. Її продукцією є ділова деревина (використовують у лісопилянні, фанерному, тарному і целюлозному виробництві, у будівництві, гірничодобувній промисловості), дрова (використовують як паливо), а також сировина для лісохімічної промисловості.

До деревообробної галузі належать підприємства, які здійснюють механічну та хіміко-механічну обробку, а також переробку деревини. У складі деревообробної галузі за ступенем обробки деревини виділяють три групи виробництва:

- перша – виробництва, які здійснюють первинну обробку деревини (лісопилльне, шпалопилльне);
- друга – вторинна обробка деревини (паркетна, фанерне, меблеве, деревостружкових плит, сірників, стандартних будинків і деталей та ін.);
- третя – хіміко-механічна переробка деревини (деревоволокнистих плит, деревних пластиків) [6].

Целюлозно-паперова галузь об’єднує підприємства, які з рослинної сировини виробляють папір, картон та вироби з них, штучне волокно, фібру і напівфабрикати (деревну масу), целюлозу. Всі виробництва є взаємозв’язані, задовольняють різноманітні потреби галузей народного господарства та населення.

Лісохімічна галузь включає: пірогенетичне (суха перегонка деревини), каніфольно-терпентинне, смоло-терпентинне, хвойно-ефірне та дьогте-курильне виробництва.

Меблеве виробництво варто також виділити в окрему галузь лісопромислового комплексу, оскільки воно характеризується досить незначною часткою лісоресурсної складової у собівартості й ціні реалізації продукції. Це пояснюється тим, що значна частина комплектуючих для меблевої продукції є абсолютно недеревного походження: металева фурнітура, лаки, фарби, продукція текстильного виробництва та ін.

У функціонуванні лісопромислового комплексу важливе значення має нормативно-правова база. Вона має свої особливості, що пов’язані в першу чергу із природною обумовленістю діяльності, тобто залежить від природних об’єктів і процесів їх функціонування та розвитку. Ринкові умови господарювання разом із розширенням самостійності підприємств лісового комплексу актуалізували роль формування і практичного застосування цілісного механізму економіко-правової відповідальності.

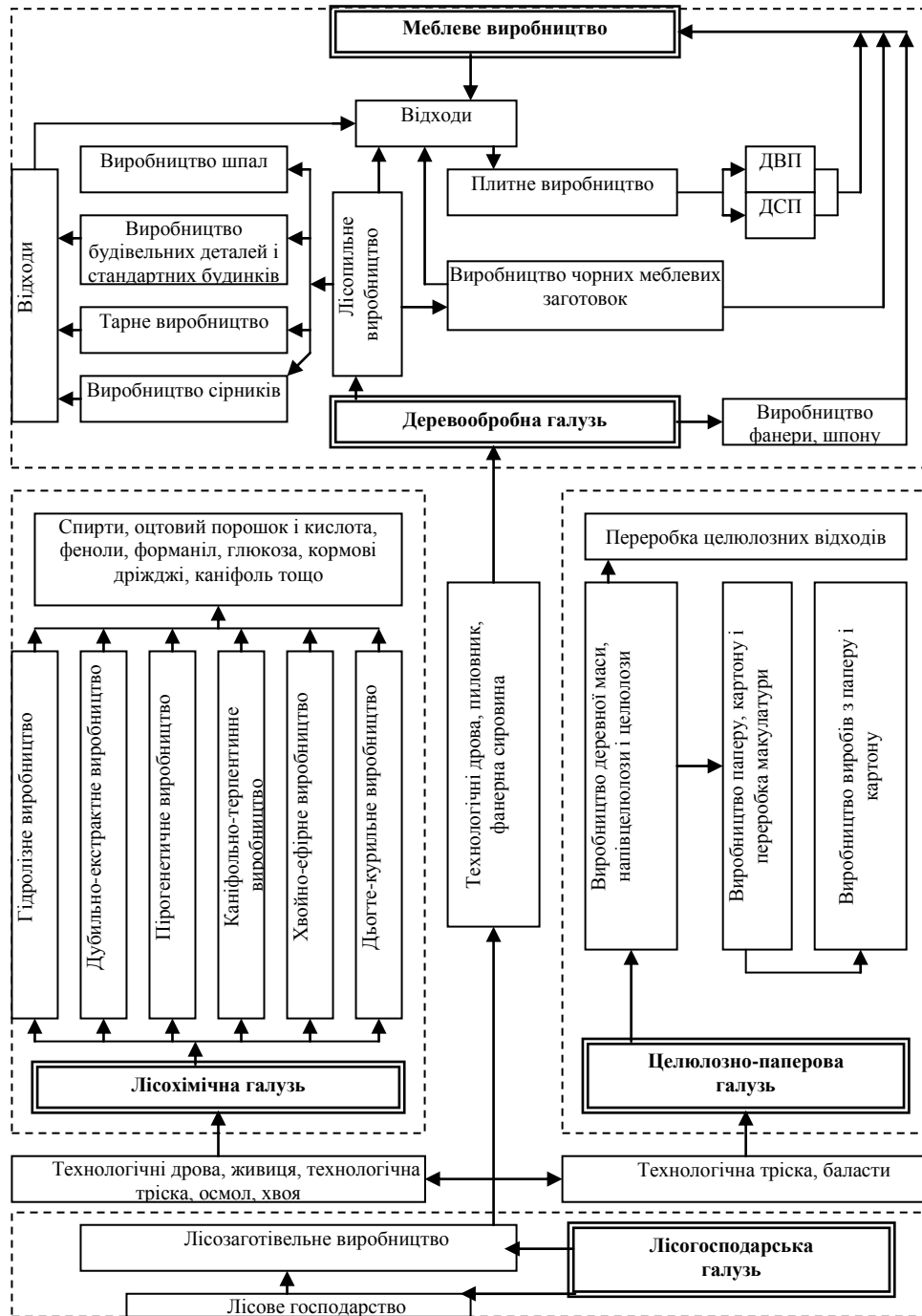

Рис. 2. Компонентний склад та зв'язки лісопромислового комплексу
Розроблено автором на основі джерела [7]

Винятково важливим у цьому плані є досягнення оптимального поєднання ринкових механізмів та заходів державного регулювання процесами міжгалузевих виробництв та раціонального використання лісових ресурсів і ефективного їх відтворення.

Висновки. Структура державного управління лісовими ресурсами в ринкових умовах має забезпечувати ефективну форму забезпечення, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних та соціальних факторів.

У результаті дослідження було розглянуто економічний зміст значення ЛПК; визначено, що в сучасних умовах не існує такої сфери господарства, де деревина і продукція її переробки не відігравали б вагомої ролі; проаналізовано систему співпраці ЛПК з іншими галузевими комплексами, де було визначено, що така співпраця між галузями дуже важлива для економіки України, оскільки відбувається продаж на внутрішньому ринку товарів та напівфабрикатів з деревини, з допомогою яких виготовляється інша продукція, яка за своїми характеристиками є якісною і конкурентоспроможною також на зовнішніх ринках.

1. *Звіт про конкурентоспроможність України 2010.* – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf
2. *Шаблій О. І.* Лісопромисловий комплекс Української РСР. Питання теорії і моделювання / О. І. Шаблій. – Львів : Вища школа, 1973. – 187 с.
3. *Статистичний щорічник України за 2009 рік ;* за ред. О. Г. Осаулєнка. Державний комітет статистики. – Київ, 2010. – 567 с.
4. *Дорогунцов С. І.* Розміщення продуктивних сил України : навч.-метод. посібник для сам. вивч. дисц. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник, Т. А. Заяць, С. І. Бандур, В. І. Куценко, В. С. Міщенко, О. Д. Краєвий, І. В. Білоконь, Б. З. Піріашвілі, В. П. Цибуляк, Д. Я. Хусайнов, Л. А. Устінова. – К. : КНЕУ, 2000. – 364 с.
5. *Туныця Ю. Ю.* Комплексное лесное хозяйство / Ю. Ю. Туныця, И. И. Грунянский, В. Ф. Верес, А. С. Высотюк, Т. С. Лобовиков, Н. Г. Судьев, Д. А. Телишевский, Ю. А. Ягодников. – М. : Агропромиздат, 1987. – 215 с.
6. *Лицур І. М.* Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України / І. М. Лицур ; за ред. д.е.н., проф., акад. НАН України Б. М. Данилишина. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 317 с.
7. *Івануса А. В.* Оптимізація виробничих зв'язків підприємств територіального лісопромислового комплексу за критеріями еколого-економічної ефективності: дис... канд. екон. наук : 08.08.01. – Львів, 2003. – 224 с.
8. *Пила В. И.* Программно-целевое планирование межотраслевого лесопромышленного комплекса / В. И. Пила. – Киев: Наукова думка, 1990. – 204 с.

Отримано 02.04.2011 р.

Н. М. Попадинець

Лесопромышленный комплекс как составляющая внутреннего рынка Украины

В статье раскрыты сущность и значение лесопромышленного комплекса Украины. Систематизированы и обобщены научно-методические подходы определения лесопромышленного комплекса. Определена роль лесопромышленного комплекса на внутреннем рынке Украины. Исследованы межотраслевые связи лесопромышленного комплекса.

Ключевые слова: внутренний рынок, деревообрабатывающая отрасль, лесохозяйственная отрасль, лесопромышленный комплекс, мебельное производство, целлюлозно-бумажная отрасль.

N. M. Popadinets

Timber industry complex as structure component of the domestic market of Ukraine

In article the essence and value of a timber industry complex of Ukraine is opened. Scientifically-methodical approaches of a timber industry complex definition are systematized and generalized. The role of a timber industry complex in domestic market of Ukraine is defined. Interbranch communications of a timber industry complex are investigated.

Keywords: domestic market, woodworking branch, silvicultural branch, a timber industry complex, furniture manufacture, pulp-and-paper branch.